

ХОЛДИНГ ЯК ВИД БАНКІВСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ

Л.О. Нетребчук,

Київський національний торговельно-економічний університет

Згідно з міжнародним стандартом бухгалтерського обліку МСБО 22 об'єднання компаній – це об'єднання окремих підприємств в одну господарську одиницю в результаті приєднання одного підприємства до іншого або отримання контролю одним підприємством над чистими активами та діяльністю іншого підприємства. Об'єднання компаній може відбуватись шляхом придбання або об'єднання інтересів.

Подібні об'єднання підприємств визначаються і національним Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 19, де виділяються придбання та злиття підприємств. Регулювання методологічних засад формування в бухгалтерському обліку інформації про вкладення в інші компанії здійснює і П(с)БО 12 “Фінансові інвестиції”.

Економічна практика функціонування компаній розрізняє наступні види об'єднань:

- асоціація;
- корпорація;
- консорціум;
- концерн;
- фінансово-промислова група (ФПГ);
- холдинг.

Одним з таких об'єднань є холдинг, під яким розуміють компанію, що використовує свій капітал для придбання контрольних пакетів акцій інших компаній з метою встановлення контролю над ними та управління значно більшим капіталом, ніж початковий. Розрізняють два типи холдингів:

чистий холдинг, здійснюваний спеціально для встановлення контролю над іншими підприємствами через придбання контрольних пакетів акцій;

змішаний холдинг, що поєднує зазначені функції з іншими видами діяльності.

У світовій практиці виділилось декілька варіантів холдингів:

I. Конгломерат.

Фінансовий холдинг, де єдиний зв'язок між бізнес-одиницями, що діють як незалежні ринкові суб'єкти, – єдина акція. Холдинг визначає стратегічні напрямки розвитку, об'єкти інвестицій, вивчає можливості залучення ресурсів.

II. Синдикат.

Бізнес-одиниці незалежні в питаннях визначення виробничої програми, але проводять погоджену політику продажів, тобто мають загальну збутову структуру, що “обслуговує” підрозділ.

III. Трест, концерн.

Лінійно-функціональна структура з централізованим управлінням. Виробничі бізнес-одиниці в цьому випадку об'єднані за технологічною ознакою.

IV. Змішаний варіант (трест-концерн).

Цей варіант передбачає часткову децентралізацію. У рамках єдиної стратегії бізнес-одиниці виконують централізовані замовлення, але при цьому можуть самостійно укладати контракти з третьою стороною і продавати свою продукцію (крім виконання виробничого завдання).

Банківські холдинги займають вагоме місце в структурі банківської діяльності світу. Тому спостерігається тенденція, коли більшість поглинань та придбань здійснюються вже діючими холдинговими групами та/або їх дочірніми компаніями.

Банк, що виступає як дочірня компанія банківського холдингу або як самостійна установа, може придбати інший банк (якщо покупцем є банк, він знаходиться в юрисдикції керуючого ним федерального агентства, у юрисдикції ФРС всі придбання, що здійснюються банківським холдингом).

Існують декілька варіантів придбань:

- поглинання субсидіарним банком – коли придбанням банку займається дочірня компанія;
- пряме придбання – коли банк придбано холдинговою компанією;
- фантомне трикутне форвардне поглинання – у такій схемі існують три одиниці: холдингова компанія, фантомний банк та банк придбання (ціль). Новий фантомний банк отримує ліцензію виключно для придбання іншого банку (цілі);
- фантомне трикутне реверсивне поглинання – існують наведені вище три одиниці, але діють за наступною схемою: банк-ціль придбає фантомний банк (це дозволяє зберегти ліцензію цільового банку);
- пряме поглинання однією холдинговою компанією іншої;
- безпосереднє злиття двох банківських холдингових компаній.

Оскільки окремих стандартів для здійснення обліку холдингових компаній для банківських установ в Україні не розроблено, вони діють згідно з загальними національними стандартами бухгалтерського обліку з урахуванням особливостей діяльності фінансово-кредитних установ. Навіть Закон України “Про банки та банківську діяльність” до 2000 р. не визначав можливості створення банківських холдингів.

Але останнім часом у законодавчій базі стосовно фінансового інвестування відбулися певні позитивні зміни. Новий Закон України “Про банки та банківську діяльність”, затверджений Постановою Верховної Ради від 07.12.00 № 2121-III передбачає наступні види банківських об’єднань:

- банківська корпорація;
- банківська холдингова група;
- фінансова холдингова група.

Банки також можуть бути учасниками промислово-фінансових груп, але з дотриманням вимог антимонопольного законодавства. При цьому банк може бути учасником лише одного банківського об’єднання. Банківське об’єднання створюється тільки з попередньої згоди Національного банку України і підлягає державній реєстрації. Учасники банківського об’єднання несуть відповідальність за зобов’язаннями інших учасників відповідно до укладеного договору.

Згідно зі статтею 11 банкам дозволяється створювати банківські холдингові групи, до складу яких входять виключно банки. Материнському

банкові банківської холдингової групи має належати не менше 50 % акціонерного (пайового) капіталу або голосів кожного з інших учасників групи, які є його дочірніми банками. При цьому дочірній банк не має права володіти акціями материнського банку.

Згідно зі статтею 12 цього закону банкам дозволяється створювати і фінансові холдингові групи, які складаються переважно або виключно з установ, що надають фінансові послуги, при цьому серед їх учасників повинен бути хоча б один банк. Материнській компанії повинно належати більше 50 % акціонерного капіталу кожного з учасників.

Постановою Правління Національного банку України від 31 серпня 2001 р. № 377 затверджене Положення про порядок створення і державної реєстрації банківських об'єднань, яке регулює діяльність банківських корпорацій та банківських холдингових груп. Ця постанова набула чинності з 1 січня 2002 р. Яким нормативним актом здійснюється контроль за діяльністю фінансових холдингових компаній сказати важко.

Банки можуть бути учасниками банківських об'єднань лише за дотримання наступних умов:

1. мінімальний розмір статутного капіталу материнської компанії повинен бути не менше 5 млн. євро за офіційним курсом НБУ на день подання документів для отримання згоди про об'єднання;
2. строк роботи материнського банку не менше 1 року;
3. беззбиткова діяльність банків-учасників протягом попереднього року;
4. дотримання банками-учасниками протягом попереднього року економічних нормативів, особливо в частині формування резервів та стосовно рівня регулятивного капіталу.

Учасниками банківських об'єднань можуть бути банки-резиденти, банки з іноземним капіталом та банки-нерезиденти.

Банки, які увійшли до банківського об'єднання, зберігають при цьому юридичну самостійність у межах їх статутів та статуту об'єднання.

Якщо банк є учасником банківської корпорації, йому заборонено входити до інших об'єднань банків без згоди корпорації.

Законодавче визначення діяльності всіх банківських об'єднань та холдингів, зокрема, дозволило банкам вийти на цивілізований шлях здійснення прямих інвестувань і спричинило появу низки подібних компаній. Найбільш відомими серед них є: група ТАС та банк "Аркада". Хоча більшість банків в Україні, які мають вкладення в дочірні компанії, не афішують ці фінансові вкладення.

Група ТАС навпаки, досить широко рекламує свій тип об'єднання. Шість структур, що у нього входять, об'єднані єдиним брендом "ТАС":

1. страхова група "ТАС" (колишня страхова група ІІГ здійснює ризикові види страхування);
2. страхова компанія "ТАС" (колишня СК "Приват-Поліс" спеціалізується на страхуванні життя);
3. машинобудівне підприємство "Камет-ТАС" (раніш просто "Камет");
4. "Дніпрометиз";
5. Тас-інвестбанк (колишній "Societe Generale-Україна");
6. Тас-комерцбанк (колишній "Київ-приват").

Новий холдинг нетиповий тим, що ключовою фігурою в ньому є страхова група “ТАС”, власниками якої є фізичні особи. Ця компанія придбала банк зі 100 % французьким капіталом Societe Generale-Україна та банк “Київ-приват”, ставши власником більш ніж 90 % акцій кожного з банків.

Проаналізувавши річну фінансову звітність більшості банків, які мають вкладення до дочірніх компаній, спостерігається майже повна відсутність отримання доходів від здійснення такого довгострокового фінансового вкладення (у крайньому разі, його офіційного визнання). Але слід пам’ятати про те, що метою утворення банками холдингових груп є передусім встановлення контролю над об’єктом інвестування, під яким розуміють вирішальний вплив на фінансову, господарську та комерційну політику компанії з метою отримання вигод від її діяльності.

Нетребчук, Л.О. Холдинг як вид банківських об’єднань [Текст] / Л.О. Нетребчук // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: збірник наукових праць. – Суми: УАБС НБУ, 2003. - Т. 7. - С. 285-289.